

VÄLIMIESMENETTELY URHEILUSSA JA URHEILUN OIKEUSTURVALAUTAKUNNASSA

1. Johdanto

Urheilun kaupallistuminen ja oikeudellistuminen ovat lisänneet erilaisten taloudellisten ja oikeudellisten intressien merkitystä urheilussa.¹ Samalla oikeudellisen riidanratkaisun merkitys on kasvanut urheilussa: taloudellisten näkökohtien korostuminen lisää todennäköisyyttä sille, että urheiluun nivoutuviin oikeudellisiin tulkinta- ja riitakysymyksiin halutaan urheiluorganisaation ulkopuolisen tahon antama ratkaisu. Urheilujärjestöjen sisäisten riidanratkaisumenettelyiden ja urheilun oikeusturvalautakunnan sijaan riitakysymyksiä viedään niiden luonteen tai sisällön vuoksi käsiteltäviksi yleisissä tuomioistuimissa tai välimiesmenettelyissä, jolloin täytäntöönpanokelpoisen päätöksen saaminen yksittäisessä asiassa on mahdollista.²

Tässä taustassa oman kysymyksensä muodostaa se, millaisia urheiluun liittyviä riita-asioita voidaan

käsitellä yleisissä tuomioistuimissa ja välimiesmenettelyissä.³ Asetelmaa koskien voidaan esittää erilaisia jaotteluita. Urheiluun liittyvät tuomioistuinasiat on mahdollista luokitella esimerkiksi viiteen ryhmään.⁴ Tuomioistuimet voivat käsitellä erilaisia yhdistysoikeudellisia asioita yhdistyslain 32 ja 33 §:n perusteella.⁵ Tarkastelussa on otettava tältä osin kantaa oikeudellisen harkinnan ja tarkoituksenmukaisuusharkinnan väliseen suhteeseen, joka vaikuttaa yleisten tuomioistuinten mahdollisuuksiin puuttua yhdistysten oman autonomiansa puitteissa tekemiin päätöksiin ja ratkaisuihin.

Kysymys nousi esille korkeimman oikeuden vuosikirjapäätöksessä 1998:122, jossa korkein oikeus tutki urheilujärjestön dopingasiassa urheilijalle määräämän kilpailukiellon oikeudellisen perusteen, koska urheilijalla oli asiassa ilmeinen ja riittävä oikeussuojan tarve. Sitä vastoin korkein oikeus ei arvioinut kilpailukiellon lyhentämistä

¹ Ks. tästä kehityskulusta tarkemmin *Heikki Halila – Olli Norros*, *Urheiluoikeus*, Helsinki 2017, s. 4–6.

² Ks. urheilun oikeusturvalautakunnan päätösten oikeudellisesta luonteesta esim. *Perti Välimäki*, *Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallasta ja sen jäsenten asemasta*, *Urheilu ja oikeus* 2011, s. 214–216.

³ Ks. tästä keskustelusta yleisesti myös *Johan Lindholm*, *Idrottsjuridik*, Stockholm 2014, s. 94–99.

⁴ Ks. esim. *Markus Manninen*, *Milloin urheiluriidoissa urheilija pääsee Suomessa yleiseen tuomioistuimeen?*, Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja Urheiluoikeuden sarja 1 Turku 2003, s. 20–32.

⁵ Yhdistyslain 32 §:ssä säädetään yhdistyksen päätöksen moitteenvapaisuudesta silloin, kun yhdistyksen päätös ei ole syntynyt asianmukaisessa järjestyksessä tai on muutoin lain taikka yhdistyksen sääntöjen vastainen. Yhdistyslain 33 § koskee puolestaan yhdistyksen päätöksen mitättömyyttä; päätös on mitätön, jos loukkaa sivullisen oikeutta, vähentää yhdistyksen jäsenellä sääntöjen mukaan olevaa erityistä etua yhdistyksessä tai loukkaa sisällöltään taikka päätöksentekotavaltaan olennaisesti loukkaa jäsenen yhdenvertaisuutta.

kohtuusperusteella, koska kyse oli yhdistysautonomian piiriin kuuluvasta asiasta, johon tuomioistuin voi puuttua vain yhdistyslain 32 ja 33 §:ssä säädettyillä perusteilla.

Korkeimman oikeuden ratkaisu on periaatteellisesti merkittävä, koska se mahdollistaa urheilujärjestöjen yhdistyksenä tekemien ratkaisujen käsittelyn tuomioistuimissa niiden oikeudellisen perusteen osalta ja parantaa näin ollen merkittävästi urheilijoiden oikeusturvaa. Samalla päätös jättää osin avoimeksi pohdinnan tuomioistuinten tutkintamahdollisuuksien laajuudesta sekä oikeudellisen ja tarkoituksenmukaisuusharkinnan välisestä suhteesta yhdistysten päätöksenteossa.⁶ Päätöstä voidaan siten arvioida kriittisesti erityisesti urheilijoiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta.

Toiseksi urheilussa ilmenevät sopimusoikeudelliset kysymykset voidaan saattaa tuomioistuimessa käsiteltäviksi. Kyse voi olla esimerkiksi urheilujärjestön ja yhteistyökumppanin välisen sopimuksen tulkinnasta. Kolmanneksi erilaiset urheiluun liittyvät vahingonkorvausoikeudelliset kysymykset voidaan käsitellä tuomioistuimissa. Vahingonkorvausvastuu voi olla seurausta esimerkiksi sääntöjenvastaisesta menettelystä urheilukilpailussa. Neljänneksi urheilussa solmittavia työsopimuksia voidaan käsitellä tuomioistuimissa. Tällaiset riidat koskevat tyypillisesti pelaaja- tai valmentajasopimuksen soveltamista. Omana ryhmäänään voidaan lisäksi mainita oikeudenkäymiskaaren 7 luvussa tarkoitettua turvaamistoimiasiaita, joita voidaan ajaa myös urheilussa, mikäli niille oikeudenkäymiskaarassa asetetut erityiset edellytykset täyttyvät.⁷

Välimiesten toimivalta käsitellä ja ratkaista erilaisia riitakysymyksiä määräytyy välimiesmenettelystä annetun lain (967/1992) 2 §:n perusteella. Välimiesten lopullisesti ratkaistavaksi voidaan asianosaisten välisin sopimuksin saattaa sellaiset yksi-

tyisoikeudelliset riitakysymykset, joista voidaan tehdä sovinto. Lisäksi välimiesten ratkaistaviksi voivat tulla sopimussuhteessa vastaisuudessa aiheutuvat riitakysymykset, mikäli laissa ei ole toisin säädetty. Tässä taustassa on ilmeistä, että urheiluun liittyviä riitakysymyksiä voidaan tarkastella laajasti välimiesmenettelyissä silloin, kun menettelyn osapuolet ovat tähän sitoutuneet. Lähtökohtaisesti edellä käsiteltäviin jaotteluun sisältyvät asiakokonaisuudet voivat tulla yleisten tuomioistuinten ohella välimiesmenettelyissä arvioitaviksi.

Asioiden välityskelpoisuutta voidaan tarkastella eri tavoin.⁸ Kysymys voi kohdistua yleisesti välimiesten legaalitoimivaltaan tai erityisesti välityssopimuksen kattavuuteen. Urheiluriidoissa voidaan joutua pohtimaan välityskelpoisuuden kumppaakin ulottuvuutta, mutta toimintaympäristön ominaispiirteistä voi seurata tarve arvioida välimiesten legaalitoimivallan rajoja urheilussa. Tämä tarve voi liittyä muun ohella KKO 1998:122:ssa asetettuun rajoitukseen yleisille tuomioistuimille ottaa kantaa urheilussa määrätyn kilpailu- ja toimintakiellon pituuteen.⁹ Suppean tulkinnan mukaisesti välimiesten toimivalta rajoittuisi ainoastaan asian palauttamiseen takaisin lajiliittoon tai muuhun kurinpito päätöksen tehneeseen urheiluorganisaatioon, mikäli välimiehet eivät pidä kurinpitoseuraamusta pituudeltaan asianmukaisena.

Tulkintaa voidaan kritisoida oikeudellisesti urheilijan oikeussuojanäkökohtien toteutumisen kannalta, koska lopullisen ratkaisun saaminen yksittäisessä asiassa venyisi ajallisesti. Välimiesten toimivallan edellä mainittua laajempaa tulkintaa puoltaisi myös se seikka, että asianosaisten ovat omilla päätöksillään sitoutuneet asian käsittelemiseen ja lopullisen ratkaisun saamiseen välimiesmenettelyssä. Tällöin voitaisiin ajatella, että perusteet yhdistyslain 32 ja 33 §:ssä yhdistysautonomian suoja-

⁶ Ks. tästä keskustelusta esim. *Heikki Halila – Lauri Tarasti*, *Yhdistysoikeus*, 4., uudistettu painos, Helsinki 2011, s. 470–471.

⁷ Ks. myös *Halila – Norros* 2017, s. 526–528.

⁸ Ks. tältä osin esim. *Matti S. Kurkela*, *Välimiesmenettelylaki*, Helsinki 1996, s. 11–12. Ks. myös *Risto Koulu*, *Välimieslainkäytön oikeudellinen kontrolli*, Helsinki 2007, s. 243–247.

⁹ Ks. tältä osin *Heikki Halila*, *Oikeudellistuva urheilu*, Helsinki 2006, s. 142–143.

miseksi luodun mekanismin tiukalle soveltamiselle ja samalla yhdistysten päätösten ulkopuolisen oikeudellisen kontrollin rajaamiselle eivät olisi erityisen voimakkaita. Yhdistykset voisivat harkita ennakoita sitoutumisensa kurinpitöasian kokonaisvaltaiseen ratkaisemiseen ja samalla kurinpitöseuraamuksen pituuden arvioimiseen. Käytännössä toimivallan rajat olisi syytä määrittää täsmällisesti välimiesmenettelyn perustana olevassa välityssopimuksessa.

Urheilussa ilmeneviä riitaisuuksia voidaan tarkastella eri tavoin organisoiduissa välimiesmenettelyissä.¹⁰ Välimiesmenettelylain mukaisesti riidan osapuolet voivat sopia *ad hoc* -luonteisesti keskinäisen riitakysymyksensä ratkaisemisesta.¹¹ Urheilu-riitoja voidaan ratkaista myös erilaisten välitys-instituutioiden, kuten Keskuskauppakamarin välimieslautakunta, hallinnoimissa menettelyissä, jolloin erityiset säännöt ohjaavat välimiesmenettelyn järjestämistä. On mahdollista puhua institutionaalista välimiesmenettelystä. Kansainvälisten välimiesmenettelyiden osalta on mainittava urheilun kansainvälinen vetoomustuomioistuin [Court of Arbitration for Sport (CAS)], jossa käytäviä välimiesmenettelyitä arvioidaan oikeudellisesti Sveitsin välimiesmenettelyitä koskevan lainsäädännön mukaisesti.¹² Tässä artikkelissa keskitytään kuitenkin erityisesti tarkastelemaan mahdollisuuksia saada urheiluun liittyvät riitaisuudet ratkaistuiksi välimiesmenettelylain perusteella urheilun oikeusturvalautakunnassa. Näkökulma on siten kansallinen eikä CAS:ssa käytäviä menettelyitä tarkastella erikseen. Rajausta voidaan perustella sillä, että keskustelu urheilun oikeusturvalautakunnan asemasta välimiesmenettelyfoorumina on ollut ainakin tois-
taiseksi rajallista.¹³

Välityskelpoiset urheilun riitakysymykset voivat aktualisoitua erilaisissa, osin rinnakkaisissa henkilörelaatioissa. Eräänlaisen tyyppitilanteen muodostaa yksilön (pelaaja, urheilija, valmentaja tai toimihenkilö) ja urheilujärjestön (seura tai lajiliitto) välinen riitaisuus, johon haetaan ratkaisua välimiesmenettelyssä. Asetelmaa on tarkasteltu aiemmin esimerkiksi pelaajasopimuksia koskevien riitojen osalta.¹⁴ Tässä yhteydessä on kuitenkin huomattava, että tarve riitojen ratkaisemiseen välimiesmenettelyssä voi nousta esille myös muissa henkilörelaatioissa. Kyse voi olla kahden edellä määritellyn yksilön välisestä suhteesta taikka urheilujärjestöjen keskinäisestä riitakysymyksestä. Riitaisuuksia voi ilmetä myös urheilujärjestön ja yhteistyökumppanin taikka yksilön ja yhteistyökumppanin välisessä suhteessa. Lisäksi urheiluun voi nivoutua erilaisia yhteistyökumppaneiden välisiä riitaisuuksia.

Tarkastelun systemaattisuuden vuoksi on voitava täsmentää, millaisessa relaatioissa ilmenevästä riitaisuudesta on kussakin tapauksessa kysymys. Vastaavasti yksittäisessä relaatioissa tehtäviä päätelmiä välimiesmenettelyiden soveltamiskysymyksistä ei aina välttämättä voida sellaisenaan soveltaa toisissa relaatioissa osapuolten erilaisen aseman vuoksi. Tässä artikkelissa käsitellään lähtökohtaisesti yllä kuvattuja relaatioita yleisesti, mutta jatkossa täsmennetään, mikäli tarkastelu ja tehtävät päätelmät soveltuvat erityisesti jossakin relaatioissa.

Jatkossa keskitytään arvioimaan ensinnäkin välimiesmenettelylain mukaisia edellytyksiä välimiesmenettelyyn sitoutumiseen urheilussa. Arviointikulma on yleinen ja koskee kaikkia merkityksellisiä henkilörelaatioita. Toiseksi jäsennetään urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltaa toimia välimiesoikeutena. Tarkastelu perustuu lautakunnan

¹⁰ Ks. tältä osin tarkemmin esim. *Koulu* 2007, s. 20–21.

¹¹ Ks. tällaisesta menettelystä *Heikki Halila*, Piirteitä Lahden MM-hiihtöjen dopingskandaalin oikeudellisista ulottuvuuksista, DL 2001, s. 838–840.

¹² Ks. tarkemmin esim. *James A. R. Nafziger*, *Lex Sportiva*, *The International Sports Law Journal* 1–2 2004, s. 3–4.

¹³ Ks. tästä keskustelusta esim. *Halila – Norros* 2017, s. 547–550.

¹⁴ Ks. tältä osin esim. *Ari Saarnilehto*, *Pelaajasopimukset ja välimiesmenettely*, *Urheilu ja oikeus* 2016, s. 93–105, ja *Tiina Ruohonen*, *Välityslausekkeen pätevyys lajiliittojen säännöissä ja pelaajasopimuksissa*, *Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja Urheiluoikeuden sarja* 41 Turku 2015.

uudistettuihin sääntöihin, joita sovelletaan 20.6.2017 alkaen. Kolmanneksi verrataan urheilun oikeusturvalautakuntaa välimiesmenettelyn foorumina muihin mahdollisiin kansallisiin urheilurii-doissa käytettävissä oleviin välitysmenettelyihin. Vertailukohtana käytetään soveltuvien osin Keskuskauppakamarin välimieslautakunnan mukaisia menettelyitä urheilurii-doissa. Lopuksi on yhteenvedon ja tulevaa oikeustilaa koskevien tulkintasuo-situsten esittämisen paikka.

2. Välityssopimuksen sitovuus

Välitysmenettelyn toteuttaminen edellyttää sitä, että menettelyn osapuolet ovat sitoutuneet siihen välimiesmenettelylain 3–4 §:n mukaisin edellytyk-sin. Välityssopimus on tehtävä kirjallisesti, mikä vaatimus voi täytyä usealla tavalla. Urheilussa välityssopimuksen ottaminen mukaan asianosaisten allekirjoittamaan asiakirjaan tai asianosaisten väli-seen kirjeenvaihtoon, kuten sähköpostiviesteihin, ei muodostu erityisen ongelmalliseksi ratkaista, vaan arvioinnissa voidaan soveltaa lähtökohtaisesti samoja perusteita kuin muissakin välimiesme-nettelylain soveltamistilanteissa.¹⁵ Sitä vastoin mie-lenkiintoisen kysymyksen tarjoaa pohdinta väli-miesmenettelylain 4 §:ssä avatusta mahdollisuu-desta sisällyttää välityssopimus yhdistyksen tai säätiön sääntöihin. On nimittäin tavallista, että urheiluseurojen ja muiden urheilujärjestöjen sään-nöissä edellytetään niiden sekä niiden perusteella annettujen alemman asteisten säännösten sovelta-misesta aiheutuvien riitaisuuksien ratkaisemista välimiesmenettelyssä.¹⁶

Oikeudellisesti on perusteltua tarkastella, kuin-ka laajasti yksittäisen urheilujärjestön tai -seuran säännöissä olevaa välityslauseketta voidaan sovel-

taa. Urheilu oikeudellisessa keskustelussa on eri yhteyksissä ollut esillä kysymys sääntöketjutuksen asemasta urheilijoiden, valmentajien, toimitsijoiden ja muiden organisoidussa urheilussa mukana ole-vien toimijoiden sitouttamisessa urheilujärjestöjen, tyypillisesti lajiliiton, sääntöihin.¹⁷ Mahdollisena on joissakin yhteyksissä pidetty sitä, että urheilija tai muu toimija voisi tulla sidotuksi urheilujärjes-töjen sääntöihin, jos urheilijan oman seuran sään-nöissä edellytetään jäsenistön sitoutumista urhei-lujärjestön sääntöihin. Edellytyksenä on tällöin se, että urheilujärjestön ja yksittäisen urheilijan välil-le on konstruoitavissa katkeamaton sääntöketju.

Sääntöketjutukseen on suhtauduttu erinäisissä tapauksissa kriittisesti urheilijoiden ja muiden toi-mijoiden sitouttamisen oikeudellisena konstrukti-ona.¹⁸ Samaa varauksellista kantaa voidaan lähtö-kohtaisesti pitää perusteltuna myös välimiesmenet-telylain 4 §:n soveltamisen osalta. Arvioinnin pon-timena on ajatus siitä, että osapuolten tulee nimen-omaisesti sitoutua keskinäisten riitaisuuksiensa käsittelyyn välimiesmenettelyssä. Tämä vaatimus ei toteudu käytännössä oikeudellisesti ongelmatto-malla tavalla, mikäli yksittäisen urheilijan ja väli-tyslausekkeen sisältävien sääntöjen välinen etäisyys kasvaa urheilun pyramidirakenteen tasolta toiselle siirryttäessä.

Kriittistä lähestymistapaa voidaan perustella erityisesti urheilun hierarkkisella rakenteella ja sii-tä seuraavalla markkinoiden keskittymisellä.¹⁹ Yksittäisellä urheilijalla ei ole useinkaan muita mahdollisuuksia kuin sitoutua urheilujärjestön sään-töihin, mikäli urheilija haluaa osallistua urheilujär-jestön organisoimaan toimintaan. Kieltäytyminen sitoutumisesta urheilujärjestön sääntöihin kokonai-suudessaan johtaa käytännössä yksittäisen urheili-jan toimintamahdollisuuksien olennaiseen kaven-

¹⁵ Ks. arviointikriteereistä tarkemmin *Risto Koulu*, Välityssopimus välimiesmenettelyn perustana, Helsinki 2008, s. 88–96.

¹⁶ Ks. tarkemmin esim. *Lindholm* 2014, s. 91, ja *Olli Rauste*, Urheilu oikeus, Helsinki 1997, s. 759.

¹⁷ Ks. tästä keskustelusta tarkemmin esim. *Risto Riitesuo*, Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä, Helsinki 2001, s. 42–44.

¹⁸ Ks. tarkemmin *Halila* 2006, s. 368–369, ja *Riitesuo* 2001, s. 43–44.

¹⁹ Ks. urheilumarkkinoiden keskittymisestä esim. *Antti Aine*, Urheilu ja toimivat markkinat, Helsinki 2016, s. 163–167.

tumiseen urheilussa sekä ammattiuurheilijoiden osalta ammatin ja elinkeinonharjoittamisen kattavaan estymiseen. Näissä olosuhteissa voitaisiin pitää asianmukaisena tarkastelutapaa, jonka mukaan yksittäisen urheilijan sitoutuminen välimiesmenettelyyn voisi tapahtua oikeudellisesti merkityksellisesti vain silloin, kun välityslauseke koskee välittömästi urheiluseuran ja sen jäsenenä olevan urheilijan välistä suhdetta ja kun välityslauseke sisältää kyseisen urheiluseuran sääntöihin.²⁰

Vaatus välityssopimuksen soveltamisalan rajaamisesta yhdistysmuotoisen urheilujärjestön ja sen jäsenten väliseen relaatioon on sovellettavissa perustelluimmin silloin, kun urheiluun liittyvän riittävyyden osapuolten keskinäinen resurssiero on huomattava ja urheilujärjestön vastapuolen mahdollisuudet päättää sitoutumisestaan välimiesmenettelyyn ovat rajalliset. Asetelma on tyypillisesti käsillä yksittäisen urheilijan ja lajiliiton välisessä suhteessa. Tällöin on arvioitava lähtökohtaisen kriittisesti yksittäisen urheilijan velvollisuutta noudattaa säännöissä olevaa välityslauseketta ja välitysmenettelyä koskevan sitoutumisen vapaaehtoisuutta. Arvioinnissa voivat painottua jossain määrin toisenlaiset näkökohdat, mikäli riittävyyden osapuolet ovat oikeushenkilöitä ja niiden mahdollisuudet harkita välimiesmenettelyyn sitoutumista ovat tasapainoiset. Kyse voi esimerkiksi olla urheilun keskusjärjestön ja yksittäisen urheiluseuran välisestä relaatiosta. Näissäkin tapauksissa on erikseen pohdittava välityslausekkeen asiallista soveltamisalaa. On nimittäin mahdollista pitää oikeudellisesti perusteltuna tulkintana sitä, että urheilujärjestön sääntöihin sisältyvä välityslauseke kattaa ainoastaan osapuolten väliseen yhdistysoikeudelliseen suhteeseen liittyvät kysymykset.²¹ Välitysmenettelyn ulkopuolelle jäävät tällöin muun ohella sopimus oikeudelliset riitakysymykset.

Välityssopimuksen syntymisen kanssa rinnakkaisena pohdintana voidaan pitää välityssopimuk-

sen oikeudellista sitovuutta sen osapuolten välisessä suhteessa. Kysymys on merkityksellinen urheilussa erityisesti silloin, kun välityssopimuksen osapuolten resurssit poikkeavat toisistaan huomattavasti ja heikomman osapuolen intressit eivät tue välimiesmenettelyyn sitoutumista. Merkityksellinen seikka voi myös liittyä välityslausekkeen sisällyttämiseen vakiosopimukseen, joka on vahvemman osapuolen yksipuolisesti laatima.

Pohdinta välityslausekkeen sitovuudesta aktualisoituu urheilussa tyypillisesti urheilijan tai muun yksilön ja urheilujärjestön välisessä suhteessa. Asetelmaa on tarkastelu aiemmin erityisesti pelaajasopimuksiin sisältyvien välityslausekkeiden osalta.²² Vastaavanlainen tilanne voi olla käsillä myös urheilukilpailuun osallistumista koskevan sopimuksen soveltamisen yhteydessä. Oikeudellisesti mielenkiintoinen kysymys liittyy siihen, onko välityssopimusta pidettävä oikeudellisesti sitovana vai tuleeko se jättää huomiotta kohtuuttomuutensa vuoksi tai tuleeko sitä sovitella oikeustoimilain 36 §:n perusteella.²³

Arviointiin voidaan hakea tukea sekä kansallisesta lainsäädännöstämme että oikeuskäytännöstämme. Pelaajan tai muun yksilön asema voi yksittäisessä tapauksessa lähestyä kuluttajaa ja vastaavasti ammattimaisesti toimivan urheiluseuran tai -järjestön asema elinkeinonharjoittajaa. Näissä olosuhteissa välityssopimuksen oikeudelliseen tarkasteluun voidaan saada oikeudellista tukea kuluttajansuojalain (5.1.1994/16) 12 luvun 1 d §:stä: säännöksessä todetaan kuluttajaa sitomattomaksi sellainen ennen riidan syntymistä tehty sopimuksen ehto, jonka mukaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välinen riita-asia on ratkaistava välimiesmenettelyssä.

Säännöstä sovelletaan kuluttajansuojalain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisessä suhteessa. Säännöksen tulkinnallinen merkitys tulee kuitenkin esille myös

²⁰ Ks. tarkemmin *Ruohonen* 2015, s. 43. Ks. myös *Rauste* 1997, s. 760.

²¹ Ks. tästä keskustelusta esim. *Rauste* 1997, s. 759–760.

²² Ks. tarkemmin esim. *Saarnilehto* 2016, s. 95–100.

²³ Ks. myös *Lindholm* 2014, s. 101.

silloin, kun pelaaja, urheilija, valmentaja tai muu toimihenkilö lähestyy tätä asemaa suhteessa urheilujärjestöön tai yhteistyökumppaniin. Oikeudellisesti merkityksellinen keskustelu nivoutuu tältä osin tarpeeseen soveltaa heikomman suojaamiseen liittyviä oppeja myös kuluttajiin rinnastuviin henkilöryhmiin, kuten pienyrittäjiin.²⁴ Keskustelu voidaan nähdä osana sosiaalisen siviilioikeuden soveltamisen rajapintoja ja yleisesti osana heikomman suojaamisen periaatteen toteuttamista varallisuus-oikeudellisessa harkinnassa.²⁵

Oikeuskäytännössä muovaantuneita kriteereitä välityslausekkeiden sovitteluun voidaan soveltaa urheilussa ja edelleen kehitellä urheilun ominaispiirteiden mukaisesti. Välityslausekkeen sovittelun yleisenä edellytyksenä on, että välityslausekkeen soveltaminen heikentäisi kohtuuttomasti toisen osapuolen mahdollisuuksia saada oikeussuojaa. Kyse on viime kädessä siitä, millä tavoin ja millaisin ehdoin heikompi osapuoli voi viedä asiansa riitatilanteissa riippumattoman tahon sitovasti ratkaistavaksi. Oikeussuojan saaminen on usein edellytys yksilön toimintamahdollisuuksien mielekkäälle käyttämiselle urheilussa.²⁶ Samalla oikeussuojan toteutuminen vaikuttaa yksilön perustavien oikeuksien, kuten elinkeinovapauden, toteutumiseen urheilussa. Arviointiasetelmalla on siten tiivis perus- ja ihmisoikeuskytkentä.

Oikeuskäytännön perusteella on keskeistä kiinnittää huomio välityssopimuksen solmimiseen liittyviin heikomman osapuolen harkinta- ja selvittämismahdollisuuksiin. On pohdittava, millä tavoin heikompi osapuoli on voinut vaikuttaa välityslausekkeen ottamiseen sopimuksen osaksi ja sen sisällyksen muodostumiseen. Liikkumavara on monesti tosiasiasa rajallinen, jos välityslauseke sisältyy tyypillisesti vahvempana osapuolena olevan urheilujärjestön laatimaan vakiosopimus pohjaan, jonka yksilö voi harkintansa mukaan ainoastaan joko

hyväksyä tai hylätä. Merkityksellinen seikka on lisäksi se, millaista oikeudellista asiantuntemusta yksilöllä on käytettävissään arvioimaan välityssopimuksen oikeudellista merkitystä ja vaihtoehtoisia riitojenratkaisutapoja. Urheilijoiden ja muiden yksilöiden selvittämisen- ja harkintamahdollisuudet vaihtelevat tältä osin käytännössä laajasti, mitä seikkaa ei voida sivuuttaa oikeudellisessa harkinnassa. On kuitenkin mahdollista lähteä siitä, että ammattilaisurheilun ulkopuolella urheilijoiden ja muiden yksilöiden resurssit ovat tässä suhteessa useimmiten rajalliset.

Urheilun pyramidirakenne on omiaan heikentämään urheilijan tai muun yksilön mahdollisuuksia neuvotella välityslausekkeen sisällyttämisestä urheilujärjestön kanssa solmimaansa sopimukseen. On tavanomaista, että yksilön harkintavalta rajoittuu sopimuskokonaisuuden hyväksymiseen joko kokonaisuudessaan tai sen hylkäämiseen. Urheilun ominaispiirteenä on se, että urheilijalla tai muulla yksilöllä ei tosiasiasa useinkaan ole muita mahdollisia reittejä sopimuksen solmimiseen ja toimimiseen urheilussa. Keskittynyt markkinarakenne lisää perusteita välityslausekkeen sovittelulle.

Aiemmin todetun mukaisesti pohdinta välityslausekkeen sovittelusta nousee tyypillisesti esille urheilijoiden ja muiden yksilöiden sekä urheilujärjestöjen välisissä suhteissa. Samalla on kuitenkin muistettava, että oikeudellisia päätelmiä ei voida tehdä yksinomaan muodollisten suojaroolien perusteella, vaan huomiota on kiinnitettävä kulloiseenkin suojan tarpeeseen välityslausekkeen soveltamisen yhteydessä. Erilaiset arviointitekijät ovat merkityksellisiä sovitteluharkinnan kannalta.

Osapuolten taloudelliset resurssierot voivat vaikuttaa mahdollisuuksiin saada oikeussuojaa välímiesmenettelyissä.²⁷ Urheilijan tai muun heikomman osapuolen taloudellinen asema voi olla esimerkiksi sellainen, että hän ei pysty suorittamaan

²⁴ Ks. *Thomas Wilhelmsson*, *Social civilrätt*, Helsingfors 1987, s. 188.

²⁵ Ks. heikomman suojaamisen periaatteesta tarkemmin *Antti Aine*, *Kilpailu ja sopimus*, Helsinki 2011, s. 184–188.

²⁶ Ks. näistä toimintamahdollisuuksista *Antti Aine*, *Urheilu-oikeuden kantavat periaatteet*, *Oikeustiede – Jurisprudentia* 2011, s. 23–26.

²⁷ Ks. myös *Lindholm* 2014, s. 101.

välímiehen häneltä todennäköisesti vaatimaa ennakoita tai vakuutta välímiehelle tulevasta korvauksesta.²⁸ Tämä asetelma aktualisoituu usein silloin, kun yksilön asema käytännössä lähestyy kuluttajaa. Urheilijan tai muun heikommassa asemassa olevan yksilön toimintaan ei tällöin useinkaan liity taloudellisen voiton tavoittelua tai taloudellisten riskien kantamista. Kyse on tyypillisesti urheilun vapaaehtoisuuteen liittyvästä ydinalueesta. Vastaavasti taloudellisten näkökohtien korostuminen urheilussa on omiaan johtamaan vastakkaiseen päätelmään: urheilua joko pää- tai sivuelinkeinonaan harjoittavien yksilöiden tulisi voida mieltää välityslausekkeen soveltamisen vaikutukset ja pystyä kantamaan niihin sisältyvät riskit.

Välityssopimuksena kohteina voivat olla erilaiset urheiluun nivoutuvat riitaisuudet, joiden taloudellinen intressi voi vaihdella. Yhtenä arviointitehtävänä voidaan pitää sitä, millaiseksi riitaisuuden kohteena olevien intressien ja välitysmenettelystä aiheutuvien kustannusten välinen suhde muodostuu.²⁹ Välímiesmenettelyn voidaan lähtökohtaisesti katsoa olevan poikkeuksellinen tapa ratkaista määrältään pieniä ja laadultaan selviä vaatimuksia. Vastaavasti asian monimutkaisuuden kasvaessa ja intressin noustessa lisääntyvät perusteet välímiesmenettelyn käyttämiseen riitojen ratkaisukeinona. Käytännössä välityslausekkeen soveltaminen voi johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen urheilussa esimerkiksi silloin, kun urheilujärjestö estää urheilijan mahdollisuudet urheilla vähäisen sopimusrikkomuksen, kuten valmennustukisopimuksen vastaiseksi tulkinnanvaraisesti katsottavan menettelyn, perusteella ja kun rikkomuksen seurauksia voidaan arvioida ainoastaan välímiesmenettelyssä.

Välityslausekkeen sisällyttäminen yksilön ja urheilujärjestön väliseen sopimukseen voi olla seurausta erilaisista neuvottelumenettelyistä. Yllä mainittujen yksipuolisten vakioehtojen ohella urhei-

lussa sovellettavat vakiosopimukset voivat olla kollektiivisesti laadittuja. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että urheilijoita ja muita yksilöitä edustavat järjestöt neuvottelevat vakiosopimuspuhjen sisällöstä yhdessä urheilujärjestöjen kanssa. Tällainen neuvottelumenettely on omiaan vähentämään perusteita välityslausekkeen sovittelemiin.³⁰ Kokonaan oma kysymyksensä on se, millainen merkitys tälle seikalle voidaan yksittäisessä tapauksessa antaa. On kuitenkin ilmeistä, että kynnys yhteisesti neuvoteltujen ehtojen sovittelemiin nousee olenaisesti, koska tällaisia ehtoja ei voida niiden taustan vuoksi pitää lähtökohtaisesti yksilön kannalta epätavallisina tai yllätyksellisinä.

Oikeustoimilain 36 §:n soveltaminen urheilussa käytettävien välityslausekkeiden sovittelemiin on kokonaisharkintaa, jossa tulee ottaa huomioon sekä sovittelemiin puolesta että sitä vastaan olevat seikat.³¹ Arvioinnissa ei voida pysähtyä yksinomaan luokittelemiin soveltamistilanteita ja tekemään tällaisen luokittelun perusteella oikeudellisia johtopäätöksiä, vaan tarvitaan kunkin tapauksen ominaispiirteiden jäsentämistä. Tässä taustassa on ilmeistä, että oikeuskäytännön muovaantuminen vie aikansa. On jopa oletettavaa, että urheilussa solmittuihin sopimuksiin sisältyvien välityslausekkeiden sovittelemiin ei muodostu joko lainkaan tai vain hyvin rajoitetusti oikeuskäytäntöä. Näissä olosuhteissa oikeustieteen systematisointitehtävän merkitys korostuu.

Välityssopimusten käyttämiseen urheilussa ei tule suhtautua lähtökohtaisesti pidättyvästi, vaan välímiesmenettelyä on pidettävä monesti sujuvana tapana ratkaista urheiluun liittyviä riitaisuuksia. Sovittelemiin mahdollisuus tulee ottaa pohdintaan erityisesti silloin, kun heikommen osapuolen harkintamahdollisuudet ovat rajoittuneet urheilun pyramidirakenteen seurauksena eikä välímiesmenettelyä voida pitää riitaisuuden luonne ja laajuus huomioon ottaen toimivana tapana asian ratkaisemi-

²⁸ Ks. tästä keskustelusta myös *Koulu* 2008, s. 220

²⁹ Ks. myös *Koulu* 2008, s. 213

³⁰ Ks. myös *Ruohonen* 2015, s. 54–55.

³¹ Ks. oikeustoimilain 36 §:n soveltamisesta tarkemmin esim. *Juha Pöyhönen*, *Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelemiin*, Helsinki 1988, s. 311–316.

seen. Kyse voi olla esimerkiksi välimiesmenettelyn aiheuttamien kulujen ja asian intressin välisestä suhteesta sekä osapuolten mahdollisuuksista kantaa menettelystä aiheutuvia kustannuksia.

3. Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta

Urheilua koskevia riitaisuuksia voidaan käsitellä useissa vaihtoehtoisissa välimiesmenettelyfoorumeissa. Urheilun oikeusturvalautakunta muodostaa keskeisen vaihtoehdon urheilun riitaisuuksien käsittelyyn Suomessa.³² Väilymenettely urheilun oikeusturvalautakunnassa johtaa sitovaan, täytäntöönpanokelpoiseen päätökseen, minkä vuoksi lautakunnassa käytävän välimiesmenettelyn oikeudellinen luonne poikkeaa valitusasioista, joissa lautakunta antaa suositusluonteisia päätöksiä.

Välimiesmenettelyyn urheilun oikeusturvalautakunnassa sisältyy etuja, jotka voivat puoltaa välimiesmenettelyn käymistä lautakunnassa. Urheilun oikeusturvalautakunnan erityisenä vahvuutena välimiesmenettelyfoorumina on relevantin toimintaympäristön tuntemus. On pidettävä perusteltuna odotuksena, että lautakunnan jäsenet ja sihteeristö tuntevat varsin hyvin urheilun ominaispiirteet ja osaavat ottaa tämän taustan asianmukaisesti huomioon urheiluriitoja koskevassa oikeudellisessa harkinnassa. Urheiluriitaisuuksien osapuolten on katsottava lähtökohtaisesti voivan luottaa urheilun oikeusturvalautakunnan asiantuntemukseen myös välimiesmenettelyssä käsiteltävien asioiden ratkaisemisessa.

Tässä yhteydessä on huomattava, että urheilun oikeusturvalautakunnan asiantuntemus on riittävyyden osapuolten käytettävissä myös lautakunnan sääntöjen 2 §:n mukaan käsiteltävissä valitusasioissa. Onkin mahdollista pohtia, millainen tarve riitaisuuksien osapuolilla on saattaa yksittäinen asia ratkaistavaksi välimiesoikeutena toimivassa urhei-

lun oikeusturvalautakunnassa, kun useimpia urheiluriitaisuuksia voidaan käsitellä muodoiltaan kevyemmässä valitusmenettelyssä ja kun tässä menettelyssä annettuja päätöksiä noudatetaan tosiasiasa kattavasti. Tätä taustaa vasten ei ole yllättävää, että urheilun oikeusturvalautakunta on toistaiseksi toiminut välimiesoikeutena vasta yhdessä asiassa.³³

Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta on määritelty sen säännöissä. Tämä tausta vaikuttaa myös asianosaisten mahdollisuuksiin saada yksittäinen asia välimiesmenettelyssä ratkaistavaksi lautakunnassa. Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 31 §:n mukaan lautakunta voi toimia välimiesoikeutena toimivaltaansa kuuluvissa asioissa sekä urheilun sopimusasioissa ja urheilujärjestötoimintaan liittyvissä taloudellisissa asioissa, jos asianosaiset niin sopivat tai jos asianosaisia sitovissa yhdistyksen säännöissä niin määrätään. Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallan määrittämiseen vaikuttavat osaltaan myös välimiesmenettelylain säännökset, joihin on erikseen viitattu lautakunnan sääntöjen 34 §:ssä. Välimiesmenettelylain säännösten on katsottava täydentävän urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjä siltä osin kuin säännöissä ei ole erikseen määrättyä yksittäisestä asiasta.

Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 31 §:n toimivaltasäännös rakentuu lähtökohtaisesti välimiesmenettelylaisia omaksutun sääntelylogiikan varaan. Urheilun oikeusturvalautakunta voi käsitellä asian välimiesmenettelyssä, mikäli erimielisyyden kohteena olevaan sopimukseen sisältyy ehto, jonka mukaan riitakysymykset on asianosaisten välisin sopimuksin määrätty urheilun oikeusturvalautakunnan lopullisesti ratkaistaviksi. Asianosaiset voivat myös muulla tavoin sopia välimiesmenettelyä ennen käsittelyn aloittamista. Säännöstä tulee tulkita lähtökohtaisesti yhdenmukaisesti välimiesmenettelylain 2–4 §:n kanssa.

Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta välimiesmenettelyissä jakaantuu useaan rinnakkai-

³² Ks. urheilun oikeusturvalautakunnan asemasta riidanratkaisuelimenä *Risto Koulu*, Yksityiset lautakunnat riidanratkaisijoina, Helsinki 2011, s. 111–114.

³³ Ks. tarkemmin *Halila – Norros* 2017, s. 548.

seen osa-alueeseen. Lautakunnan toimivaltaan sen sääntöjen 2 §:n mukaan kuuluvat asiat voidaan käsitellä välimiesmenettelyssä, jos asianosaiset ovat niin sopineet. Tällaisia asioita ovat ensinnäkin yhdistyksen päätökset, joissa on kysymys erottamisesta yhdistyksen jäsenyydestä, kurinpitoseurauksesta, jäsenoikeuksien rajoittamisesta tai siitä, onko päätös yhdistyksen sääntöjen vastainen. Yhdistyksen säännöillä tarkoitetaan yhdistyslain 8 §:ssä määriteltyjen sääntöjen lisäksi muita yhdistyksen toimintaa koskevia yleisiä määräyksiä, kuten kurinpitosääntöjä, kilpailusääntöjä ja lisenssimääräyksiä, ei kuitenkaan urheilun lajisääntöjä. Toiseksi välimiesmenettelyssä voivat tulla arvioitaviksi kilpailutoimintaa järjestävän urheiluliigan päätökset, jotka koskevat kurinpitoa tai sitä, onko päätös kilpailutoimintaa ohjaavien muiden sääntöjen kuin urheilun lajisääntöjen vastainen, jos urheiluliiga on sitoutunut lautakunnan toimivaltaan. Kolmanneksi välimiesmenettelyssä voidaan tarkastella urheilijan arvokilpailuihin valitsemista tai valitsematta jättämistä koskevia päätöksiä, jos lajiliiton tai Suomen Olympiakomitean selkeästi asettamaa valintakriteeriä ei ole noudatettu tai jos päätös on ilman hyväksyttävää syytä syrjivä sukupuolen, iän, vakauksen, mielipiteen, alkuperän tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Neljänneksi käsiteltäviksi välimiesmenettelyssä voivat tulla Suomen urheilun eettinen keskus ry:n (SUEK) Suomen antidopingsäännösten perusteella tekemät päätökset.

Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta käsitellä välimiesmenettelyssä sääntöjensä 2 §:stä tarkoitettuja asioita on varsin laaja. Toimivallan määrittämisessä on otettava huomioon lautakunnan 2 §:ää koskeva ratkaisukäytäntö.³⁴ On mahdollista luonnehtia, että urheilujärjestön ja -seuran päätösten kohteena olleet tahot voivat saada kattavasti oikeussuojaa urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävässä välimiesmenettelyssä, jos tähän menet-

telyyn on asianosaisten taholta sitouduttu. Oikeussuojanäkökohtien toteutumista on omiaan vahventamaan se, että välimiesmenettelyssä annettu päätös on lopullinen ja täytöntöön pantavissa välimiesmenettelylaissa määritellyin edellytyksin.

Urheilun oikeusturvalautakunta voi ottaa sääntöjensä 31 §:n perusteella välimiesmenettelyssä käsiteltäväksi urheilujärjestötoimintaan liittyvän taloudellisen asian ja siihen nivoutuvan riitakysymyksen. Lautakunnan toimivallan määrittelyssä joudutaan tältä osin ottamaan kantaa asianosaisskitteen alaan. On nimittäin pohdittava, mitä vaatimus liittynästä urheilujärjestötoimintaan käytännössä merkitsee.³⁵ Suppean tulkinnan mukaan urheilun oikeusturvalautakunta on nyt esillä olevan sääntökohdan perusteella toimivaltainen käsittelemään välimiesmenettelyssä ainoastaan urheilun pyramidirakenteen osana olevien toimijoiden välisiä riitaisuuksia. Kyse on tyypillisesti urheilujärjestöjen, urheiluseurojen ja urheilijoiden välisten riitaisuuksien ratkaisemisesta. Näin ollen esimerkiksi yhteistyökumppanin ja urheilijan välinen vahingonkorvauskiista jäisi lautakunnan toimivallan ulkopuolelle.³⁶

Suppeata tulkintaa voidaan perustella erityisesti tarpeella kohdentaa organisoidun urheilun oikeusturvalautakunnan resurssija urheilutoiminnan ydinalueille. Toimivallan alaa laajentava tulkinta voisi ääritilanteessa vaarantaa lautakunnan toimintaedellytykset käsitellä muita sen toimivaltaan kuuluvia asioita. Vallitsevan soveltamistilanteen perusteella tätä mahdollisuutta on pidettävä jossain määrin rajallisena. Samalla on kuitenkin kiinnitettävä huomiota siihen, että käsite ”urheilujärjestötoimintaan liittyvä taloudellinen asia” on jätetty lautakunnan säännöissä ja niiden valmisteluaineistoissa avoimeksi ja siten täsmentyväksi lautakunnan ratkaisukäytännössä. Sääntökohdan sisältöä voidaan pyrkiä konkretisoimaan eri tavoin. On esimerkiksi mahdollista esittää, että käsite pitäisi sisällään aina-

³⁴ Ks. tarkemmin esim. *Välimäki* 2011, s. 221–227.

³⁵ Ks. tältä osin myös *Halila* 2006, s. 141.

³⁶ Ks. tältä osin myös *Halila* 2006, s. 141.

kin erilaiset urheilujärjestötoimintaan kytkeytyvät vahingonkorvausvaatimukset.³⁷ Arvioinnin sääntömääräiset puitteet ovat kuitenkin lähtökohtaisesti joustavat, mikä antaa urheilun oikeusturvalautakunnalle mahdollisuuden määrittää oma toimivaltansa ja siten säännellä käsittelemiensä välimiesmenettelyasioiden kattavuutta.

Urheilun oikeusturvalautakunnan 26.6.2017 alkaen sovellettavissa uudistetuissa säännöissä on laajennettu mielenkiintoisella tavalla lautakunnan toimivaltaa käsitellä urheilun sopimusasioita välimiesmenettelyssä. Sääntömuutoksen tarkoituksena on parantaa lautakunnan edellytyksiä käsitellä erilaisia urheiluun liittyviä sopimusriitoja ja siten poistaa lautakunnan säännöissä aiemmin havaittuja puutteita.³⁸ Sopimusriitojen kattamaa aluetta ei ole määritelty erityisen tarkasti lautakunnan sääntöjen 31 §:ssä, vaan lautakunta joutuu määrittämään toimivaltansa rajat yksittäisten asioiden käsittelyn yhteydessä. Säännöksen sanamuodon mukaan on kuitenkin ilmeistä, että asianosaikäsitteelle ei voida sopimusriitojen osalta asettaa lähtökohtaisesti erityisen rajaavia vaatimuksia, vaan sopimusriidan yhteys urheiluun riittää toimivallan muodostumiseen.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että pelaajasopimuksia koskevat riitaisuudet muodostaisivat tyypillisen asiaryhmän, jota voitaisiin edellä mainitun sääntömuutoksen jälkeen käsitellä urheilun oikeusturvalautakunnassa järjestettävässä välimiesmenettelyssä.³⁹ Näin oletettavasti on, mutta lautakunnan sääntöjen 31 §:n avoin muotoilu jättää mahdollisuuksia toisistaan poikkeaviin tulkintoihin. Nämä tulkinnat tulevat muotoutumaan jatkossa esiin tulevien tapausten ja niihin sisältyvien harkinta-asetelmien kautta. Lautakunnan säännöt mahdollistavat tulkinnan, jonka mukaan esimerkiksi kahden urheilumarkkinoiniin liittyvän yhteistyökumppanin tai muun elinkeinonharjoittajan välinen riitakysymys käsiteltäisiin urheilun oikeusturva-

lautakunnassa järjestettävässä välimiesmenettelyssä. Toisaalta yksittäisen asian etäisyys urheilun toiminnalliseen ja organisatoriseen ydinalueeseen on omiaan liudentamaan tarvetta saada asia ratkaistuksi lautakunnassa käytävässä välimiesmenettelyssä. Urheilun pyramidirakenteeseen vain välillisesti liittyvät kaupalliset riitaisuudet voidaan monesti luontevimmin ratkaista muiden tahojen organisoimissa välimiesmenettelyissä ja samalla kohdentaa urheilun oikeusturvalautakunnan rajallisia resursseja lautakunnan toiminnan perinteiselle ydinalueelle sijoittuvien asioiden käsittelyyn.

Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltaan käsitellä urheilun riitakysymyksiä välimiesoikeutena liittyvät tulkinnanvaraisuudet voivat johtaa välitystuomion jälkikäteeseen arviointiin yleisessä tuomioistuimessa. Välimiesmenettelylain 41 §:n mukaan välitystuomio voidaan asianosaisen kanteesta kumota muun ohella silloin, kun välimiehet ovat menneet toimivaltansa ulommaksi. Asianosaisen tulee nostaa kanne välitystuomion kumoamiseksi kolmen kuukauden kuluessa siitä päivästä, kun hän on saanut kappaleen välitystuomiota.

On oletettavaa, että välitystuomion kumoamista välimiesten toimivallan ylityksen perusteella vaatii käytännössä poikkeuksetta se taho, joka on hävinnyt asian. Välimiesmenettelylain 41.2 §:n mukaan asianosaisella ei kuitenkaan ole oikeutta vaatia välitystuomion kumoamista, jos hänen on katsottava pääasiaan vastaamalla tai muulla tavoin luopuneen vetoamasta lain 41.1 §:n mukaiseen moiteperusteeseen. Asianosaisen menettely voi siten johtaa moiteoikeudesta luopumiseen. Välimiesmenettelylakia koskevassa doktriinissa on suhtauduttu tiukasti moiteoikeudesta luopumisen edellytyksiin.⁴⁰ Asiaosaisen vastaaminen pääasiaan tai muu asian ajaminen välimiesmenettelyssä ei vielä sellaisenaan merkitse moiteoikeudesta luopumista, jollei toimivaltakysymys nouse erityisesti esille

³⁷ Ks. tältä osin myös *Halila* 2006, s. 141.

³⁸ Ks. myös *Jukka Sippo – Timo Ojala*, Ehdotus urheilun oikeusturvalautakunnan uusiksi säännöiksi, *Urheilu ja oikeus* 2016, s. 143.

³⁹ Ks. tarkemmin *Sippo – Ojala* 2016, s. 143.

⁴⁰ Ks. tästä keskustelusta esim. *Koulu* 2008, s. 236–239, ja *Kurkela* 1996, s. 134.

prosessissa ja asianosainen nimenomaisesti jatkaa asiansa ajamista.

Vallitsevan doktriinin puitteissa asianosaisella on mahdollisuus välimiesten puuttuvan toimivallan osalta monesti käytännössä odottaa asian ratkaisemista sekä välitystuomion antamista ja vasta tämän jälkeen vedota urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallan puuttumiseen asiassa.⁴¹ Joissakin yhteisissä tämä mahdollisuus voi jopa johtaa taktiseen viivyttelyyn, mikä heikentää välimiesmenettelyn keskeistä tavoitetta asian nopeasta ratkaisemisesta. Lisäksi välimiesmenettelylain 41 §:n mukaisesta kumoamismenettelystä aiheutuu ylimääräisiä taloudellisia kustannuksia. Näissä olosuhteissa olisikin varsin suotavaa, että urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltaa välimiesoikeutena koskevat tulkinjalinjat vakiintuisivat edellä mainittujen epävarmuustekijöiden minimoimiseksi.

4. Urheilun oikeusturvalautakunnan menettelyn ominaispiirteet

Urheilun oikeusturvalautakunnan asemaan urheiluriitaisuuksien välimiesoikeudellisena foorumina liittyy joitakin ominaispiirteitä, jotka vaikuttavat urheilijoiden, urheiluseurojen, urheilujärjestöjen ja muiden toimijoiden kiinnostukseen hyödyntää lautakuntaa keskinäisten riitaisuuksiensa ratkaisemisessä. Edellä on jo tarkasteltu välimiesoikeutena toimivan urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallan määräytymistä. On oletettavaa, että toimivaltaa koskevat epävarmuustekijät eivät ainakaan kasvata erilaisten riitaisuuksien osapuolten halukkuutta viedä asiansa lautakunnan käsiteltäväksi. Toimivaltakysymyksiä koskevan ratkaisukäytännön muotoutuminen tulee viemään aikaa, koska välimiesmenettelyasioiden määrä lautakunnassa on ollut varsin rajallinen. Riitaisuuksien osapuolten on pohdittava vaihtoehtoisia tapoja asiansa ratkaisemiseksi välimiesmenettelyssä.

Urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävä välimiesmenettely on eräänlaisessa välitysinstituutoiden välisessä kilpailuasetelmassa, mikä tausta on otettava asianmukaisesti huomioon lautakunnan toimintaa tältä osin kehitettäessä. Urheilua koskevia riitaisuuksia voidaan käsitellä *ad hoc*-luonteisesti sovituisissa välimiesmenettelyissä, mutta useimmiten vertailukohdan tarjoavat erilaisten kaupallisten riitaisuuksien ratkaisemiseen pysyväisluonteisesti organisoidut välitysinstituutit. Oivallisen vertailukohdan muodostavat kaupallisiin riitaisuuksiin maassamme varsin usein sovellettava Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen mukainen menettely ja erilliseen säännöstöön perustuva nopeutettu menettely.

Urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävää välimiesmenettelyä voidaan verrata useiden tekijöiden osalta Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen mukaiseen menettelyyn ja nopeutettuun menettelyyn. Seuraavassa on mahdollista kuitenkin tarkastella asetelmaa vain joidenkin keskeisten muuttujien osalta. Luontevan perustan arvioinnille tarjoavat menettelystä aiheutuvat kustannukset.

Urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävää välimiesmenettelyä on pidetty lähtökohtaisesti muihin välitysmenettelyihin verrattuna varsin halpana urheiluriitaisuuksien ratkaisukeinona.⁴² Esitettyä näkemystä voidaan pitää perusteltuna, kun otetaan huomioon urheilun oikeusturvalautakunnan ja Keskuskauppakamarin välimieslautakunnan vahvistamat palkkio- sekä kulutaksat. Urheilun oikeusturvalautakunnan julkaiseman ohjeistuksen mukaan välimiehille tulevan korvauksen on oltava kohtuullinen, kun otetaan huomioon tehtävän vaatima aika, asian vaikeusaste ja muut asiaan vaikuttavat seikat.⁴³ Urheilun oikeusturvalautakunta on täysistunnossaan sääntöjensä 33 §:n perusteella vahvistanut kohtuulliseksi välimiesoikeuden puheenjohtajan palkkioksi 100–150 euroa tunnilta sekä jäsenen ja sihteerin

⁴¹ Ks. keskustelusta yleisesti *Koulu* 2008, s. 237.

⁴² Ks. tarkemmin *Halila* 2006, s. 143.

⁴³ Ks. urheilun oikeusturvalautakunnan kotisivut <http://www.oikeusturvalautakunta.fi/lautakunta-valimiesoikeutena/> (vierrattu 1.8.2017).

tuntipalkkioksi enintään 2/3-osaa tästä. Lisäksi asian käsittelystä lautakunnan välimiesmenettelyssä peritään 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu, urheilujärjestöille vahvistetun valitusmaksun suuruinen maksu, joka on tällä hetkellä 700 euroa.

Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen mukaisessa menettelyssä suoritettavien palkkioiden ja maksujen määrittäminen poikkeaa edellä esitetystä: palkkioiden ja maksujen määräämisen perustana on riidan taloudellinen arvo. On oletettavaa, että urheiluriitojen taloudellinen arvo on maassamme usein rajallinen, mikä vaikuttaa palkkioiden ja maksujen määrääntymiseen Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen mukaisessa menettelyssä. Jos riidan taloudellinen arvo on enintään 25 000 euroa, ainoan välimiehen tai puheenjohtajan palkkio on tällöin vähintään 3 000 euroa ja enintään 12 000 euroa. Kolmijäsenisen välimieskokoontalon kokonaispalkkio saa pääsääntöisesti olla enintään kaksi ja puoli kertaa välimiesoikeuden puheenjohtajan palkkion suuruinen. Nopeutetussa menettelyssä välimiehen palkkio on taloudelliselta arvoltaan edellä mainitun kokoisissa asioissa vähintään 3 000 euroa ja enintään 7 500 euroa. Lisäksi Keskuskauppakamarin välityslautakunta veloittaa hallinnointimaksuna välimiesmenettelysääntöjen mukaisessa asiassa 3 000 euroa ja nopeutetussa menettelyssä 2 500 euroa, kun riidan intressi on enintään 25 000 euroa.

Edellä kuvatuissa olosuhteissa urheilun oikeusturvalautakunnassa ja Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen mukaisessa menettelyssä käytävien menettelyiden kustannusero voi kasvaa suureksi. Samalla on kuitenkin muistettava, että urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävässä välimiesmenettelyssä on lautakunnan sääntöjen 32 §:n perusteella lähtökohtana sihteerin käyttäminen ratkaisukokoontalon tukena. Sihteeritoiminnoista aiheutuvat kustannukset rasittavat riitaisuuksien osapuolia, mikä on poikkeavaa Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen mukaiseen välimiesmenettelyyn ja nopeutettuun välimiesmenet-

telyyn verrattuna. Sihteerin käytöstä ei viimeksi mainitussa menettelyssä saa aiheutua ylimääräisiä kustannuksia asianosaisille.

Välimiesmenettelyn kulurakenteeseen vaikuttaa keskeisesti välimiesoikeuden kokoonpano.⁴⁴ Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 32 §:n mukaisesti välimiehiä on kolme, jolleivät osapuolet sovi yhdestä välimiehestä. Vastaavasti Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen 16 §:n mukaan välimiehiä on yksi, jos asianosaiset eivät ole sopineet välimiesten lukumäärästä eikä välitysinstituutin hallitus katso kolmijäsenistä välimiesoikeutta tarkoituksenmukaiseksi ottaen huomioon riidan arvo, jutun vaikeusaste, asianosaisten näkemykset ja muut merkitykselliset seikat. Tässä taustassa on oletettavaa, että intressiltään rajalliset urheiluun liittyvät riitakysymykset tultaisiin ratkaisemaan Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen mukaisessa menettelyssä useimmiten yhden välimiehen toimesta, mikä on omiaan tasoitamaan ainakin osassa tapauksissa kustannuseroa urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävään välimiesmenettelyyn verrattuna. Keskuskauppakamarin nopeutettua välimiesmenettelyä koskevien sääntöjen 15 §:n mukainen vaatimus välimiesoikeuden yksijäsenisyydestä johtaa käytännössä samaan lopputulokseen.

Urheiluun liittyvien riitaisuuksien osapuolten kannalta on olennaista voida ennakolta havaita, millä tavoin menettely tullaan järjestämään. Kyse on välimiesmenettelyä koskevaa lainsäädäntöä tarkemmasta menettelyn puitteiden määrittämisestä. Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöissä ja niihin nivoutuviissa ohjeissa on varsin yksityiskohtaisesti määritelty menettelyn kulku ja erilaiset välimiesten toiminnalle asetettavat vaatimukset. Asetelma poikkeaa tältä osin merkittävästi urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävästä välimiesmenettelystä. Lautakunnan säännöissä on määritetty väljä yleinen menettelyllinen viitekehys välimiesmenettelyn järjestämiselle. Tämä kehikko koskee erityisesti välimiesoikeuden edellä käsitel-

⁴⁴ Ks. myös *Koulu* 2008, s. 218.

tyä kokoonpanoa ja välimiesten palkkiotaulukkoa. Muilta osin lautakunnan sääntöjen 34 §:ssä tyydyttään ainoastaan toteamaan, että lautakunnassa käytävään välimiesmenettelyyn sovelletaan välimiesmenettelylakia. Moni keskeinen seikka jää siten yksittäisen välimiesmenettelyn kuluessa ratkaistavaksi.

Välimiesmenettelyn perustana olevan sääntelyn tarkkuuden eroja voidaan valaista joidenkin esimerkkien avulla. Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysäännöissä on asetettu tarkat menettelylliset puitteet välimiesoikeuden toiminnalle. Nämä puitteet koskevat muun ohella asiakirjojen toimitamista välimiesoikeudelle, järjestäytymistuntoa ja suullista käsittelyä. Urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävän välimiesmenettelyn tukena on tältä osin erityisesti välimiesmenettelylain 23 §:n säännös, jonka mukaan asian käsittelyssä on noudatettava, mitä asianosaist ovat sopineet, jollei välimiesmenettelylain säännöksistä muuta johdu. Menettelyn tehokkaan järjestämisen turvaaminen jää siten asianosaisten keskinäisen sopimisen ja tällaisen sopimuksen puuttuessa viime kädessä välimiesten 23 §:n perusteella tekemän päätöksen varaan. Tilanne ei ole menettelyn ennakoitavuuden kannalta optimaalinen.

Toisena esimerkkinä voidaan ottaa esille välimiesten esteettömyyden arvioiminen. Urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävässä välimiesmenettelyssä sovelletaan tältä osin välimiesmenettelylain 10 §:ää, jonka mukaan välimies on asianosaisten vaatimuksesta julistettava esteelliseksi, jos hän olisi tuomarina ollut esteellinen käsittelemään asiaa tai jos muu seikka on omiaan antamaan perustellun aiheen epäillä hänen puolueettomuuttaan taikka riippumattomuuttaan. Tämä yleinen arviointikehikko voi jättää yksittäisissä soveltamistilanteissa erinäisiä seikkoja harkittaviksi. Asetelmaan on haettu vastausta Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysäännöissä ja niihin nivoutuvissa välimiehen ohjeissa. Toimivana vertailukohtana on näissä ohjeissa pidetty Kansainvälisen asianajaja-

liiton (IBA) antamia esteellisyyttä kansainvälisissä välimiesmenettelyissä koskevia ohjeita.⁴⁵ On selvää, että mikään ohjeistus ei poista kokonaan yksittäistapauksellisen harkinnan tarvetta, mutta edellä viitattu ohjeistus vakiintuneine soveltamiskäytäntöineen antaa välimiehille ja asianosaisille tukea harkinnan suuntaamiseen sekä tehtyjen päätelmien oikeudellisen hyväksyttävyyden jäsentämiseen.

Asianosaisille on usein keskeistä, että riitaisuus voidaan ratkaista joutuisasti. Tähän velvoittaa jo välimiesmenettelylain 27 §, jonka mukaan välimiesten tulee edistää riidan asianmukaista ja joutuisaa selvittämistä. Urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävän välimiesmenettelyn ajallisen keston arviointiin on saatavissa tukea välimiesmenettelylaista ja sen edellä mainitusta säännöksestä. Välimiesmenettelyn kesto ei välttämättä ole näissä tilanteissa asianosaisten kannalta ennalta tarkasti arvioitavissa. Tilanne on toisenlainen Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen mukaisessa menettelyssä, koska näiden sääntöjen 42 §:n perusteella lopullinen välitystuomio on annettava yhdeksän kuukauden kuluessa siitä, kun välimiesoikeus on saanut jutun asiakirjat välityslautakunnalta. Keskuskauppakamarin nopeutettua välimiesmenettelyä koskevien sääntöjen 40 §:n mukaan lopullinen välitystuomio on puolestaan annettava kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun välimies sai jutun asiakirjat lautakunnalta. Keskuskauppakamarin välimieslautakunta voi tosin välimiesoikeuden perustellusta pyynnöstä myöntää pidennystä edellä mainittuihin määräaikoihin, mutta tällöinkin välitystuomion antamisen uusi ajankohta on tarkasti määriteltävä välimieslautakunnan päätöksellä. Sääntely parantaa merkittävästi asianosaisten oikeusasemaa ja on omiaan jättevöttämään välimiesten toimintaa. Lopullisen välitystuomion antamisen ajankohdan määrittämisen tarkka tapa vahvistaa olennaisesti Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen mukaisen välimiesmenettelyn asemaa suhteessa urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävään välimiesmenettelyyn.

⁴⁵ IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration 2014.

Urheilun oikeusturvalautakunnan ja Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen keskinäinen vertailu tuo esille joitakin lähtökohtaisesti merkityksellisiä eroja menettelyiden välille. On mahdollista todeta, että nämä erot ovat monilta osin tyypillisiä välitysinstituuttien sääntöihin pohjautuille ja *ad hoc* -perustaisille välimiesmenettelyille. Urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävissä ja *ad hoc* -perustaisissa välimiesmenettelyissä korostuu asianosaisten tarve sopia ja välimiesten aktiivisesti määrittää puitteet menettelyn etenemiselle. Tämä tausta voi lisätä menettelystä aiheutuvia kuluja. Urheilun toimintaympäristössä haasteeksi voi muodostua asianosaisten neuvotteluasetelmien epätasapaino ja siitä seuraava vahvemman osapuolen mahdollisuus menettelyn puitteiden tosiasialliseen ohjaamiseen. Lisäksi käsiteltävän asian intressin rajallinen määrä voi vaikuttaa asianosaisten halukkuuteen määrittää ennakolta yksityiskohtaisesti menettelyn puitteita.

5. Johtopäätökset

Tarve erilaisten urheiluriitojen ratkaisemiseen välimiesmenettelyssä tulee oletettavasti jatkossa kasvamaan maassamme. Kansalliset kokemuksemme tällaisista menettelyistä ovat varsin rajalliset, mitä voidaan pitää osoituksena ainakin urheilun sisäisten riidanratkaisumenetelmien toimivuudesta. CAS:n ratkaisukäytännön perusteella voidaan kuitenkin todeta, että ammattilais- ja huippu-urheilussa pyritään käyttämään kaikki oikeudelliset keinot asianosaisten omien intressien puolustamiseen ja suojaamiseen. Tämä on sinällään luonteva kehityskulku, kun otetaan huomioon ammatin- ja elinkeinonharjoittamiseen liittyvät taloudelliset intressit. Samalla korostuu tarve urheilijoiden sekä muiden yksilöiden perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseen.

Urheilun riitaisuudet muodostavat laajan spektrin erilaisia asioita. Keskeinen jaottelu voidaan tehdä yhtäältä urheiluorganisaatioiden sääntöjen ja määräysten soveltamiskysymysten sekä toisaalta urheilumarkkinoiden toimintaan liittyvien kaupallisten kysymysten välille. Jaottelu on väljä, mutta se auttaa osaltaan suuntaamaan välimiesmenettelyiden tulevaa organisointia koskevia pohdintoja.

Tarve urheilun ominaispiirteiden tuntemukselle on voimakkain urheilun sisäisten sääntöjen ja määräysten soveltamisen riitatilanteissa. Vastaavasti urheilumarkkinoilla solmittuja sopimuksia ja muita kaupallisia järjestelyitä voidaan monesti perustelluimmin käsitellä samoissa organisatorisissa puitteissa elinkeinoelämän muiden riitaisuuksien kanssa.

Välitysmenettelyitä organisoivat instituutit ovat keskenään eräänlaisessa kilpailuasetelmassa. Tässä artikkelissa on aiemmin käsitelty urheilun oikeusturvalautakunnan asemaa välimiesmenettelyfoorumina ja verrattu sitä Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen mukaisiin menettelyihin. Urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävissä välimiesmenettelyissä on erityistä potentiaalia urheilun ydinalueiden sääntelyn riitaisuuksien ratkaisemisessa. Haasteena ovat kuitenkin menettelyn järjestämisen ennalta väljästi määritellyt puitteet.

Jos urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävien välimiesmenettelyiden asemaa halutaan vahvistaa, on kysymys menettelyllisten puitteiden ennakkollisen sääntelyn vahvistamisesta otettava vakavasti. Kysymys on erityisen merkityksellinen urheiluun ja urheilumarkkinoihin liittyvien kaupallisten riitaisuuksien ratkaisemisen kannalta, koska esimerkiksi Keskuskauppakamarin välimiesmenettelysääntöjen mukainen menettely ja nopeutettu menettely muodostavat asianosaisille toimivan vaihtoehdon keskinäisten riitaisuuksiensa ratkaisemiseksi. Kehitystyö edellyttää urheilun oikeusturvalautakunnan taustayhteisöjen, erityisesti Suomen Olympiakomitean ja lajiliitojen, aktiivisuutta, koska rajallisten resurssien kohdentamisessa joudutaan punnitsemaan osin ristikkäisiä näkökohtia. Mahdollista on myös se, että urheilun oikeusturvalautakunta omilla päätöksillään ohjaa sääntöjensä tulkintaa ja vaikuttaa siten lautakunnassa käytävien välimiesmenettelyiden kiinnostavuuteen asianosaisten kannalta.

Urheiluuriitojen ratkaisemisesta välimiesmenettelystä aiheutuu vääjäämättä erinäisiä kustannuksia. Omana aihealueenaan on pohdittava, miten taloudelliselta intressiltään rajalliset, mutta urheilijan tai muun yksilön kannalta keskeiset riitaisuudet voitaisiin sujuvammin ratkaista. Kyse voi käytännössä olla esimerkiksi vähäisiä palkkioita sisältä-

vien pelaajasopimusten tulkinnasta ja soveltamisesta.⁴⁶ Urheilun oikeusturvalautakunnassa käytävä välimiesmenettely ei välttämättä joustavuudestaan huolimatta aina sovellu optimaalisella tavalla tällaisten riitaisuuksien ratkaisemiseen. Näissäkin tapauksissa menettelyn puiteiden määrittely mahdollisimman tarkasti ennalta vahvistaa urheilijan ja muun yksilön edellytyksiä jäsentää riidanratkaisumenettelyn järjestämiseen liittyviä kysymyksiä. Ratkaisua voidaan hakea joko lajiliittotasolta tai urheilun keskusjärjestötasolta. Jälkimmäisessä tapauksessa olisi pohdittava urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen kehittämistä siten, että vähäisen intressin omaavat riidat voitaisiin ratkaista menettelyllisesti pelkistetyissä puitteissa ja kohtuullisin kustannuksin. Aihepiiristä tulisi käydä jatkossa keskustelua lajiliittojen, urheiluliigojen, pelaajayhdistysten, Suomen Olympiakomitean ja urheiluoikeuden asiantuntijoiden kesken.

Urheilun välimiesmenettelyiden oikeudellinen viitekehys on rakentunut kansallisessa katsannossa hitaasti erityisesti tapausten vähäisen määrän vuoksi. Oikeustilan kehitykseen voidaan vaikuttaa eri tavoin. Tutkitulla tiedolla on tässä yhteydessä tärkeä sijansa. Oikeustieteellisen, erityisesti urheiluoikeudellisen ja prosessioikeudellisen, tutkimuksen avulla voidaan poistaa urheiluriitojen välimiesmenettelyiden epävarmuustekijöitä ja samalla luoda edellytyksiä ratkaisukäytännön vakiintumiselle. Tehtävä on haastava, mutta samalla se on välttämätön urheilun ja urheilumarkkinoiden oikeussuojajärjestelmän kehittämiseksi.

Antti Aine

⁴⁶ Ks. tältä osin esim. *Saarnilehto* 2016, s. 102–105.